

ni. 1909. jkv. 653.

Nagymélt. m. kir. Ministerelnök Ur!

Mélyen tisztelt Képviselőház!

Mai napon tartott rendes közgyűlésünkben a vármegye alispánjának időszaki jelentéséből mély sajnálattal és megdöbbenéssel kellett megállapítanunk, hogy a vándorcigányok oly nagy mérvben veszélyeztetik a közbiztonságot, hogy azt a rendelkezésre álló eszközökkel képtelenek vagyunk megvédeni és fentartani.

Ugyanis: idegen vármegyei vándorcigányok a f. évi július hó 18, 19, 20 és 21-ike közötti éjjeleken Csonkahegyhát, Kilimán, Nagyrécse, Galambok és Balatonudvari községekben betöréseket követtek el, Alsórajkon és Nagykanizsán pedig ily betöréseket kíséreltek meg s ezek után az üldözésekre kivezényelt csendőrség elől, Nagykanizsától Tapolca vidékén át a bekerítésökre vont láncon kerestülosonva, a veszprémi vármegyei Vörösberény község határa felé elmenekültek.

Igaz, hogy ezen bűnesetek nem oly rémesek, mint a kóbor cigányok által a közelmúltban az ország más részein elkövetett, hajmeresztő bűncselekmények; ámde hol a biztosíték arra nézve, hogy nem lesz-e vármegyénk is már holnap hasonló vérlázító cselekményeknek a színtere és nem ismétlődnek-e azok más megyékben is?

Erre vonatkozólag — sajnos — egyáltalán véve semmi biztosítékot sem találunk s ezért minden himezés nélkül föl kell tárnunk a mai helyzetet, a rideg valót s ehhez képest sajnálattal kell előadnunk, hogy a fentálló törvények és szabályok keretében az önkormányzati közigazgatási szervek s az alájuk rendelt városi és községi rendőri közegek és községi előljáróságok tevékenysége s a közbiztonsági szolgálat ellátására szervezett csendőrség még a vándorcigányok mindennapi garázdálkodásait sem bírják megakadályozni s annál kevésbé képesek határt szabni a fegyveres rablóbandákká alakult és az éjjeli órákban kocsikon közlekedő s ezért távolságot és akadályt nem ismerő cigánykaravánok közártalmu cselekményeinek, amelyekkel szemben különösen a falukon és pusztákon lakó közönség személy- és vagyonbiztonsága általában véve kizárólag a jogos önvédelem erejére és sikerességére van bízva olyannyira, hogy a legkisebb nagyítás és megcáfoltatás veszélye nélkül állíthatjuk, hogy bármely község bármikor szomorú színhelye lehet olyan, sőt súlyosabb bűncselekményeknek is, mint aminők történtek. Ezért ami a közbiztonsági állapotokat illeti, sajnálattal kell megállapítanunk, hogy azok még igen sok kívánni valót hagynak maguk után. Ennek okát azonban nem a közbiztonsági szolgálat ellátására hivatott közegek erélytelen, hanyag eljárásában látjuk, hanem a rendelkezésünkre álló erők elégtelenségében, mert a vármegye nagy kiterjedésénél, népességénél, a községek és hozzájuk tartozó lakott helyek nagy számánál fogva a csendőrség jelenlegi létszáma csupán arra lehet elegendő, hogy az elkövetett bűncselekmények nyomoztassanak, de nem elegendő arra, hogy a személyökben és vagyonukban megtámadottakat védelmezze és a bűncselekmények elkövetését megakadályozza. Ugyanis a vármegye 5927.91 □ klm. területén, amelyen 556 község van 184 jelentékenyebb és 497 kisebb lakott hellyel és amely terület 437116 lakóssággal bír, — 39 csendőrőrsnek 201 csendőrrel kell ellátnia a közbiztonsági szolgálatot és így 151.99 □ klm. terület 11208 lélekkel, 14 községgel és 17 lakott hellyel, tartozik átlag minden csendőrőrs kerületéhez és 29.49 □ klm. terület 2174 lakóssal, 3—4 községgel és 4—5 lakott hellyel esik átlag minden egyes csendőrre a vármegye területén. Ily nagy kiterjedésű és népességű területen ilyen csekély létszámmal a közbiztonsági szolgálat eredményesen el nem látható, különösen a vándorcigányokkal szemben annál inkább sem, mert a vármegye 546 községe közül csupán a 2 város és néhány nagyközség tarthat fent, a helyi rendészet céljaira néhány főből álló községi rendőrséget, amely azonban nem csupán csekély számánál, hanem szervezeténél fogva sem képes védelmet nyújtani a kóborcigányok ellen.

Ami már most az előadottak kapcsán a cigánykérdést illeti: jó lélekkel elmondhatjuk, hogy tán egy vármegye sem tett annyit a cigánykérdés megoldására és a cigányok garázdálkodásainak megszüntetésére, mint Zalamegye.

Vármegyénknek a múltban volt egyik jeles országgyűlési képviselője már 30 év előtt sürgette a képviselőházban a cigányügy rendezését; azonban kevesen voltak még

akkor, akik a kérdés nagy fontosságát felismerték volna és a mai napig sem történt a rendezés érdekében semmi sem.

Később, az 1884. évben, a vármegye bizottsági közgyűlése abban a kétségbevonhatatlanul helyes meggyőződésben, hogy a cigányok lótartása s ezzel elősegített és ellenőrizhetetlenné tett kóborlása a főveszedelem: eltiltotta a kóborcigányoknak a lótartást és amíg e tárgyban alkotott szabályrendelete hatályban volt, a cigányok száma apadt, ellenőrzésük, fékentartásuk könnyebb volt és azok nem követtek el a személy- és vagyonbiztonság ellen oly súlyos cselekményeket, mint előbb. Azonban a belügyi kormány azon indokolással, hogy a magánjogba vág bele, megsemmisítette ezt a szabályrendeletet s ennek következtében az előző türehtlen állapot ismétlődött, aminek hatása alatt a vármegye bizottsági közgyűlése az 1904. évben új szabályrendeletet alkotott a lótartás eltiltása tárgyában, amelyről azonban a jóváhagyás megtagadtatott azon indokolással, hogy a magánjogokat és a cselekvési szabadságot oly mérvben korlátozni, amint ezt a szabályrendelet teszi, csakis törvényhozási úton lehetséges és magával a szabályrendelettel az a cél, amelyet a vármegye közönsége azzal elérni kívánt, különben sem valósítható meg.

Ily körülmények közt a helyzet nem javulhatván s a vármegye bizottsági közgyűlése mélyen átérezvén, hogy a vármegye közönségének az érdekeit óvni köteles: az 1907. évben új szabályrendeletet alkotott a vándorcigányokról s abban kimondotta, hogy a cigányoknak a kóborlás, a koldulás és a lótartás tilos; továbbá, hogy a cigányok számára azt a helyet, amelyen sátorjukat illetőleg tartózkodási községek határában felüthetik, a községek meghallgatásával a rendőrhatalóság jelöli ki s a cigányoknak tiltva van, hogy más helyen üssék fel sátorjukat; végül, hogy e tilalmak megszegése kihágást képez és büntetendő, aminek törvényes folyományaként a szekerek és lovak elkobzandók. E szabályrendelet kihirdetés után azonnal jóváhagyás alá terjesztetett, de még nem érkezett vissza, jöllehet annak jóváhagyását a megyei közigazgatási bizottság fél éves jelentéseiben már ismételve megsűrgette.

A közgyűlés már az 1891. évben felíratot intézett a belügyi kormányhoz és a képviselőházhoz a cigányügy rendezése iránt s az 1904. évben a szabályrendelet megalkotása mellett újból törvényhozási intézkedést kért a cigánykérdés megoldására; egyúttal pedig azon meggyőződésben, hogy a törvényhozás intézkedéseig is kell valamit tenni e téren, egy külön bizottságot küldött ki azon kérdés tanulmányozására, hogy miként lehetne a cigányok garázdálkodásainak a fentálló törvények és szabályok keretében véget vetni?

A kiküldött bizottságot javaslata előterjesztésénél a következő indokok vezérelték:

A kóbor- vagy vándorcigányok ős idők óta s nemzedékről nemzedékre teljesen törvényen kívüli állapotba helyezik magukat, amennyiben sem törvényt, sem kormányrendeletet, sem törvényhatósági, sem községi szabályrendeletet nem tisztelnek és nem tartanak be s a honpolgári köteleességekből mit sem teljesítenek.

De semmibe sem veszik a vallás-erkölcsi és társadalmi törvényeket és szokásokat sem, amelyek a törvények, rendeletek és szabályok kiegészítő részét s a békés együttélés főalapját képezik.

Ellenben kihasználják a szabad költözködésben álló honpolgári jogot és szabadságot egész a szabadosságig, amennyiben minden korlátozás nélkül kényők-kedvük szerint, hol itt, hol ott ütik fel sátorfájukat és hol egyik, hol másik község határában települnek le rövidebb-hosszabb időre s az illető községek rémületére és veszedelmére, mert habár a természet bőven megáldotta is őket erővel, egészséggel és szellemi képességgel, egyáltalán nem dolgoznak, vagyont, tisztességes jövődelmi forrást, keresetet, foglalkozást kimutatni nem képesek, a rendszeres koldulás mellett a bűnügyi statisztika és a mindennapi tapasztalás adatai szerint tiltott úton és módon szerzik meg létfenntartási eszközeiket a vagyon- és igen sokszor a személybiztonság rovására is.

Mindezzel nemcsak egyenes és folytonos összeütközésben állanak a törvényekkel és főként a büntető-törvényekkel, hanem állandóan veszélyeztetik a békét, a közrendet és közbiztonságot is anélkül, hogy garázdálkodásaikat megakadályozhatnók, ami egyrészt annak tudható be, hogy hatályos ellenőrzésük és felügyeletük kóbor életmódjuk miatt és a rendelkezésünkre álló eszközök elégtelensége folytán ugyyszólván lehetetlen; másrészt pedig arra vezethető vissza, hogy nyíltan bosszuállással fenyegetőznek üldözés vagy feljelentés esetére, aminek az a következménye, hogy az egyesek is, meg a községek is inkább eltűrik szertelen garázdálkodásaikat, mintsem fellépjenek ellenük vagy a hatóság kezére járjanak. Így aztán nem csupán az egyén és társadalom, hanem az állam is tehetetlenül és védtelenül áll ezzel az őskori nomád életet folytató, hazátlan vad hordával szemben, amely soha, semmiféle tekintetben sem fog civilizálódni, ha jelen kiváltságos helyzetét tovább élvezheti s amelynek egyáltalán semmi hasznát sem vesszük és amely ugyyszólván ellenség módjára lepi el az országot és csak azért tartózkodik itten, mert törvényen kívüli állapotnak örvendhet és nyakunkon élősködhet.

Hogy ezen a bajon csupán az általános törvényektől és szabályoktól eltérő s a

helyzettel minden legkisebb kimélet nélkül leszámoló kivételes törvényhozási intézkedéssel lehet gyökeresen, alapjában és — hogy úgy mondjuk — egy csapásra segíteni: kétségtelen; azonban ez nem lehet ok arra nézve, hogy addig is, amíg a törvényhozási intézkedés megtörténik, tétlenül nézzük a kóbor cigányok garázdálkodásait, hanem ellenkezőleg arra kötelez és kényszerít bennünket, hogy segítsünk magunkon, amennyire ez — törvényes keretben — módunkban áll. Ez a köteleességünk annál inkább is, mert a vándorcigányok okozta türehtlen állapot oly szégyenfoltja, oly fekélye a mai korban az államnak és társadalomnak, amelyet minden erővel s igyekezettel és könyörtelenül el kell távolítanunk még akkor is, ha a műtét egészséges, fájó részeket érintene is. Nem térhetünk ki ma már ez elől, ha modern és jogállamnak óhajtjuk tartani és tekinteni országunkat és nem tántoríthatnak el bennünk ettől a liberalismus és humanizmus semmiféle modern tulhajtásai sem, mert nem az elméletek, hanem a gyakorlati élet követelményei szerint kell berendezkednünk s a valódi liberalizmus és humanizmus ellenkezőleg azt kívánják, hogy az említett kiváltságos állapotot megszüntessük, a szóban levő fajt az emberiségnek és rendeltetésének meghódítsuk s ezzel annak tagjait az állam és társadalom hasznos polgáraivá alakítsuk át. Ha tehát a célt akarjuk, pedig akarnunk kell azt, akkor a megvalósítására rendelkezésünkre álló eszközöket is akarnunk és kihasználnunk kell.

Ezen indokokból a kiküldött bizottság intézkedés alapjául az általános közrendészeti szabályokon kívül kijelölte a községi törvény azon rendelkezéseit, amelyek szerint a község hatósága a községben lakó, vagy tartózkodó minden személyre s a községben levő minden vagyronra kiterjed, minden honpolgárnak valamely község kötelékébe kell tartoznia, a községi illetőség megszerzése, valamint az illetőségi községen kívül más községben való tartózkodás ellen bizonyos erkölcsi, vagyoni és kereseti szempontból kifogás emelhető s a község a közrendőrséget kezeli; továbbá kijelölte a toloncszabályokat, amelyek szerint a csavargók, a szokásos munkakerülő, az engedély nélkül koldulók és a közbiztonságra nézve alaposan gyanús személyek, ha illetőségi községükön kívül találtnak és rendes lakást és foglalkozást vagy életfentartási jövedelmet kimutatni nem tudnak, letartóztatandók, a tolonchatóság elé állítandók és községi illetőségük megállapításáig fogva tartandók; továbbá kijelölte a népoktatási törvényt, amely szerint azon gyermekek részére, akiket szülőik az iskolától visszatartanak, külön gyám rendelendő; továbbá a közegészségügyi törvényt, amely szerint a 7 évnél fiatalabb gyermekek gyógykezelésének elmulasztása kihágást képez és büntetendő; továbbá a gyámi törvényt, amelynek értelmében az apai hatalom megszüntethető, ha az atya gyermeke tartását és nevelését elhanyagolja vagy erkölcsiségét, avagy testi jólétét veszélyezteti; továbbá a kihágási büntetőtörvénykönyvnek a csavargásról és koldulásról szóló intézkedéseit; végül a gyermekvédelemről szóló törvényeket és szabályokat, amelyek szerint azon gyermekek, akiknek eltartásáról és neveléséről a szülők, vagy mások nem gondoskodnak, állami gyermekmenhelyébe veendő fel.

A bizottság a cigányokkal szemben mindezen törvények és szabályok szigorú végrehajtását és e célból azok nem, kor stb. szerinti összeírását, vagyonuk leltározását, személyleírásukat és — személyazonosságuk igazolására — ahol lehetséges, fényképeztetésüket hozta javaslatba.

A bizottság indítványa, a közgyűlés által elfogadtatván s az alispán megfelelő eljárásra utasítatván, a végrehajtási rendelet az 1894. évben kiadott és foganatosított s a tapasztaltakhoz képest az 1906. és 1907. években újabb rendeletekkel kiegészített, amelyek egyrészt az eddigi környezetükben erkölcsi romlásnak kitétt, vagy züllésnek indult gyermekek oltalmáról szóló újabb belügyministeri körrendeletnek a cigánygyermkekkel szemben leendő szigorú végrehajtását célozták; másrészről pedig a foganatosításhoz szükséges megfelelő utasítással felsorolják mindazon törvényeket és szabályokat, amelyeket a cigányok ugyszólván minden nap megsértenek; egyuttal pedig körülírják azon módokat és eszközöket, amelyekkel a vándorcigányok garázdálkodásai meggátolhatók s az e tekintetben létező akadályok elháríthatók.

Azonban dacára ezen intézkedéseknek, nagyobb eredmény nem volt elérhető.

E tekintetben első sorban arra kell utalnunk, hogy a közbiztonsági szolgálat ellátására hivatott csendőrség létszáma nem elegendő; továbbá, hogy az apai hatalom megszüntetése alig néhány esetben volt keresztül vihető, mert nem akadt senkisé, aki a gondnokságot elfogadta volna, aminek következtében néhány esetben rendőrségi közegek bizáltak meg a gondnoksággal; továbbá, hogy a 4, illetőleg az új btkönyv szerint 10 koronát felül nem haladó élelmi, vagy élvezeti cikk, tüzelőszér, vagy egyéb életszükségleti tárgy lopása, a mezőrendőri és erdőtörvénybe ütköző lopások, legeltetések és egyéb kártételek legnagyobb részben csupán magánvádra üldözhetők és nem igen akad, aki feljelentőként fellépjen; továbbá, hogy pár esetben a községi illetőségük megállapításáig letartóztatott kóborcigányokat felsőbb hatósági rendeletre szabadon kellett bocsátani; továbbá, hogy a gyermekmenhelybe szállított cigány-

gyermekük onnét felsőbb hatósági rendeletre — amely szerint a cigánykérdés a gyermekvédelem keretében nem oldható meg — kibocsáttattak s ezzel a gyermekvédelem magasabb intézményéből az a faj, mely arra legjobban reá szorult, kizárattott annak dacára is, hogy ez az intézmény a törvény és rendeletek szerint nem fosztja meg áldásaitól a cigányt és hogy a cigánykérdés megoldását már magában véve is nevezetesen elősegítette volna; továbbá, hogy egyes cigányok részére a lókereskedés, vagy kovács iparüzése tekintetében az iparigazolványt felsőbb hatósági határozat folytán ki kellett adni; továbbá, hogy az idegen (pl. horvátországi) cigányok utlevél nélkül jöhetnek át az ország határán, sőt hazájukban házalási engedélyt is nyernek, aminek következtében 20—30 főből álló cigánykaravánok barangolják be a személy- és vagyonbiztonság hátrányára a vármegye területét; stb.

Mindezekből kétségtelen, hogy mindaddig, amíg a cigányügy törvényhozásilag nem rendeztetik, a fentálló törvények és szabályok keretében s azok mai alkalmazása s magyarázata mellett teljes lehetetlenség a cigányok garázdálkodásainak véget vetni.

Ezért a megyei közigazgatási bizottság f. évi augusztus havi üléséből a m. kir. miniszterelnök urhoz felterjesztett fél éves jelentésében azon előterjesztést tette, hogy a cigánykérdés külön törvénnyel mielőbb rendeztessék; addig pedig, amíg ez megtörténhet, a vándorcigányokról alkotott fentemlített 1907. évi szabályrendelet jóváhagyassék, illetőleg a cigányok a lóirtástól eltiltassanak; a mezőrendőri és erdőtörvényeknek a magánvadásra vonatkozó fentemlített rendelkezései odamódosíttassanak, hogy a cigányokkal szemben a kihágási eljárás hivatalból legyen megindítható; — továbbá, hogy az utlevélügyről szóló törvény alapján az utlevél-kötelezettség a cigányokra nézve a belföldi forgalmat illetőleg is kimondassék; — hogy az állami gyermekmenhelyekre vonatkozó szabályok a cigánygyermekre is alkalmaztassanak; — hogy a vármegye területén levő csendőrség, amelynek létszáma betegségi, szabadságolási stb. okokból sohasem teljes, ne csak a megállapított létszámban állandóan fenntartassék, hanem a csendőrség tevékenysége új őrsök felállításával és a kocsikon közlekedő cigánykaravánok üldözhetőseire alkalmazható lovas őrsök felállításával is fokoztassék, amennyiben pedig új őrsök felállítása és lovas csendőrség szervezése s ilyenképp a csendőrségi legénység állományának az 1881. 2. tc. 1. §-ának megfelelő módon való kiegészítése a csendőrségi létszám szaporításánál tapasztalható nehézségek miatt akadályokba ütköznék, a véderőről szóló 1889. 6. tc. 3. §-a alapján a belrend és biztonság fenntartása az erre is hivatott hadsereg bevonásával oldassék meg.

A megyei gazdasági egyesület a f. évi augusztus hóban tartott közgyűlésében azon meggyőződésből kiindulva, hogy minden testületnek kötelességében áll, hogy fel-emelje tiltakozó szavát a létező türehtlen állapot ellen: feliratot intézett a földmívelésügyi miniszter urhoz és felkérte őt, hogy a gazdaközönség érdekei előmozdításában álló törvényes hatáskörében teljes erélyével hasson oda, hogy a cigánykérdés törvényhozási uton mielőbb megoldassék; egyuttal pedig feliratát pártolás végett megküldötte az összes gazdasági egyesületeknek.

Hogy a cigányügy rendezése tervbe van véve s ez érdemben adatgyűjtés és tanulmányozás van már hosszabb idő óta folyamatban: köztudomásszerű dolog. Hogy milyen lesz a tervezet: nem tudhatni. Azonban remélni kell, hogy az nem félrendszer szabály lesz, hanem gyökeresen segít bajainkon és fel kell tennünk, hogy a javaslat — törvényhozási tárgyalása előtt — közzé fog tétetni azért, hogy minden érdekelt hozzá-szólhasson.

Minthogy a rendezés késik és már égetően sürgős, az összes törvényhatóságok együttes fellépése kívánatos.

Mindezeket előadva ismételtlen hangoztatjuk azon tiszteletteljes kérelmünket, hogy a cigánykérdésnek törvényhozási uton leendő rendezésére a megfelelő lépéseket mielőbb megtenni, addig pedig, amíg a rendezés megtörténhet, a megyei közigazgatási bizottság előterjesztése értelmében intézkedni méltóztassák.

Kelt Zalaegerszegen, Zalavármegye törvényhatósági bizottságának 1909. évi szeptember hó 13-án és folytatva tartott rendes közgyűlésében.

A vármegye közönsége nevében:

Árva Lajos sk.,
Zalavármegye alispánja.